

Поэтому основополагающим принципом МСФО является преобладание экономического содержания над формой.

Список литературы

1. Закон Республики Узбекистан «О бухгалтерском учете» в новой редакции от 13 апреля 2016 года № 404.
2. Постановление Президента Республики Узбекистан № ПП-4611 от 24 февраля 2020 года «О дополнительных мерах по переходу на международные стандарты финансовой отчетности»
3. Эргашева Ш.Т. Учебное пособие “Бухгалтерский учет”, Т.: “Иктисод-молия”. 2010г. С.508.
4. Национальный стандарт бухгалтерского учета республики Узбекистан НСБУ № 1 Учетная политика и финансовая отчетность [Зарегистрирован Министерством юстиции Республики Узбекистан от 14 августа 1998 г. Регистрационный № 474] [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lex.uz/acts/556789>
5. IFRS 1 — First-time Adoption of International Financial Reporting Standards [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs1>
6. IAS 1 — Presentation of Financial Statements [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias1>

Әлеуметтік және демографиялық саясатты талдауда статистикалық әдістердің қолданылуы

М.Б. Амиркулова¹, Ж.С. Баймаганбетова²

¹ “Бухгалтерлік есеп және аудит” кафедрасының аға оқытушысы, э.ф.м.,

² “Математикалық экономика, статистика және деректерді талдау” бойынша білім беру бағдарламасының 4 курс білім алушы
maral_1970@mail.ru, bb0127zh@mail.ru

^{1,2} Бөкетов университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Әлеуметтік және демографиялық саясатты статистикалық талдау қоғамдағы күрделі өзгерістерді жақсы түсінуге көмектесетін тиімді құрал болып табылады. Ол әлеуметтік саясат пен жоспарлау саласында негізделген шешімдер қабылдау үшін қажетті деректерді ұсынады және зерттеуге жаңа мүмкіндіктер ашады. Талдау әдістерін дамытуды жалғастыру, деректер сапасын жақсарту, әділ және тұрақты қоғам құру үшін зерттеу нәтижелерін белсенді пайдалану маңызды.

Кілт сөздер: Статистикалық талдау әдістері, әлеуметтік және демографиялық саясат, қоғамдағы өзгерістер, әлеуметтік және демографиялық көрсеткіштер мен процесстер.

Әлеуметтік және демографиялық саясатты статистикалық талдау қоғамдағы өзгерістердің динамикасын зерттеуге және түсінуге мүмкіндік беретін маңызды құрал болып табылады. Жаһандану, көші-қон, халықтың қартаюуы және отбасы құрылымының өзгеруі сияқты әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер жайында демографиялық деректерді сапалы талдау қажеттілігі ерекше өзекті болып отыр. Туу, өлім, көші-қон және халықтың жас құрылымындағы өзгерістер сияқты демографиялық процестер қоғам өмірінің әлеуметтік, экономикалық және мәдени аспектілеріне айтарлықтай әсер етеді. Сондықтан бұл процестерді және олардың өзара байланысын түсіну әлеуметтік саясат пен жоспарлауды дамытудың кілті болып табылады.

Демографиялық көрсеткіштер туралы мәліметтер көбінесе халық санағы, статистикалық сауалнамалар және селективті зерттеулер арқылы жиналады. Бұл талдауды сенімді және өзекті

етеді. Сонымен қатар, демографиядағы статистика сандық талдаумен шектелмейді. Деректерді түсіндіруге әсер етуі мүмкін контекстті ескеру маңызды. Әлеуметтік, мәдени және экономикалық факторлар белгілі бір статистикалық көрсеткіштердің мәнін өзгерте алады. Сондықтан демографиялық процестердегі белгілі бір өзгергіштіктің себептерін тереңірек түсінуге мүмкіндік беретін сандық мәліметтермен және сапалы зерттеу әдістерімен бірге қолдану маңызды.

Нақты мәселелерді шешу үшін статистикалық талдаудың көптеген сәтті мысалдары бар. Мысалы, туу мен өлім-жітім динамикасын зерттеу үкіметтерге денсаулық сақтау мен әлеуметтік саясаттың тиімді саясатын жасау үшін осындай зерттеулерге тапсырыс беруге мүмкіндік береді. Осы көрсеткіштердегі өзгерістерді түсіну өмір сүру деңгейін, медициналық қызметтердің қолжетімділігін және жалпы әлеуметтік әділеттілікті бағалауға көмектеседі. Статистикалық талдау тек ағымдағы жағдайды сипаттау үшін ғана емес, сонымен қатар болашақ тенденцияларды болжау үшін де қажет екенін ескеру маңызды. Бұл әсіресе жоспарлау мен шешім қабылдауда белсенді тәсілді қажет ететін мемлекеттерге қатысты. Халықтың ықтимал өзгерістері туралы нақты деректердің болуы елдің тұрақты дамуын қамтамасыз етуге бағытталған стратегияларды қалыптастыруға айтарлықтай көмектесе алады. Осылайша, демографиялық процестердің статистикалық талдауы халық пен оның өзгеруі туралы білімді қалыптастырудың қуатты құралдарын ұсынады. Мұндай зерттеулерді сәтті жүргізу үшін статистикалық әдістерді білу ғана емес, сонымен қатар нәтижелерді әлеуметтік шындық контекстінде түсіндіру мүмкіндігі қажет.

Статистикалық талдау әдістері негізінен салыстырмалы және орташа шамаларға, индекстерге және ықтималдық сипаттамаларына негізделген. Бұл әдістер туу мен өлім сияқты негізгі көрсеткіштерді есептеп қана қоймай, сонымен қатар әртүрлі демографиялық көрсеткіштердің мәндерін бағалауға және салыстыруға көмектеседі. Жиналған деректердің контексті мен тарихын ескермегенде, көрсеткіштердің өзін сандық бағалау жеткіліксіз болуы мүмкін екенін түсіну маңызды [2].

Деректерді тарату қатарларын құру бұл маңызды әдістің бірі. Бұл тәсіл деректерді визуализациялауға көмектеседі, оларды талдауға қолжетімді әрі түсінікті етеді. Мысалы, халық саны туралы деректер негізінде жас топтары немесе әлеуметтік сипаттамалары ескерілетін гистограммалар мен басқа да графиктер құруға болады [3]. Мұндай визуалды талдау тенденциялар мен ауытқуларды жеңіл анықтауға мүмкіндік береді.

Таңдау әдістері толық көлемде бақылау мүмкін болмаған немесе тиімсіз болған жағдайда қолданылады. Таңдамаларды енгізу ресурстарды үнемдеуге мүмкіндік береді, бірақ олар мұқият таңдалуы тиіс, өйткені деректерді түсіндірудегі ықтимал қателерді азайту үшін оларды мұқият таңдау керек. Статистикалық әдістерді дұрыс қолдану осындай жағдайларда алынған қорытындылардың сенімділігін қамтамасыз етеді [4].

Уақыттық қатарларды талдау әдістері әлеуметтік және демографиялық процестердің уақыт бойынша динамикасын зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл демографиялық өзгерістердің экономикалық және әлеуметтік жағдайларға қалай жауап беретінін талдауға мүмкіндік береді. Бұл уақытша өзгерістерді зерттеу болашақтағы тенденцияларды болжау және алынған деректер негізінде саясатты әзірлеу үшін маңызды [5].

Индекс әдісі әлеуметтік және демографиялық көрсеткіштердегі өзгерістерді бағалауда жиі қолданылады. Мысалы, индекстер туудың деңгейіндегі өзгерістерді немесе көші-қон ағымдарын және олардың халық санына әсерін анықтау үшін қолданылуы мүмкін. Бұл әдіс деректерді әртүрлі уақыт кезеңдері бойынша салыстыруды жеңілдетеді, бұл нақты қорытындылар жасауға мүмкіндік береді [1].

Демографиялық және әлеуметтік заңдылықтарды талдау әртүрлі факторлар арасындағы өзара байланысты, мысалы, халық саны, туу, өлім-жітім және көші-қонды егжей-тегжейлі зерттеуді қамтиды. Бұл байланыстарды ашу демографиялық процестерді кешенді түсінуге және әлеуметтік саясаттың тиісті шараларын қалыптастыруға шешуші маңызға ие [2].

Әлеуметтік және демографиялық процестердің статистикалық талдауы халық саны мен құрамын, туылғандар мен қайтыс болғандар санын, сондай-ақ неке мен ажырасу

статистикасын қамтитын статистикалық деректермен қолдауға алынған. Бұл көрсеткіштер тек процестерді түсінуге ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік саясат және жоспарлау саласында шешімдер қабылдау үшін өте маңызды [3].

Сәтті статистикалық талдау тек әдістерді түсінумен ғана емес, деректерді әр кезеңде мұқият өңдеуді талап етеді. Талдау нәтижелерін түсіну және интерпретациялау қоғамдағы өмір сүру жағдайларын жақсарту және ресурстарды әділ бөлуге ықпал ететін шешімдер ұсынуға мүмкіндік береді [4].

Технологияның дамуымен және қол жетімді деректер көлемінің ұлғаюымен статистикалық талдау дами береді. Машиналық оқыту және үлкен деректер сияқты жаңа әдістер әлеуметтік және демографиялық процестерді зерттеуге жаңа көзқарастар ашады. Бұл өзгерістерді дәлірек модельдеуге және болжауға, сондай-ақ бұрын байқалмай қалуы мүмкін жасырын үлгілерді анықтауға мүмкіндік береді.

Осылайша, әлеуметтік және демографиялық процестерді статистикалық талдау әдістері қоғамның даму үрдістерін зерттеу және болжау, сондай-ақ қабылданған шаралардың тиімділігін бағалау үшін маңызды құрал болып табылады. Бұл әдістер зерттеулер үшін жаңа мүмкіндіктер ашады және әлеуметтік құбылыстарды тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Демографиялық процестерді зерттеу әдістері [электрондық ресурс] // studfile.net
2. ВАРЫГИНА А. С. Демографиялық процестерді бағалау әдістері // Экономика және қоғам. 2017. №9 (40).
3. 15181_DolbikVOROBUEY_StatistikaNaselenya.end [электрондық ресурс] // mgimo.ru
4. Демографиялық талдаудың статистикалық әдістері [электрондық ресурс] // studwood.net
5. Алғы сөз [электрондық ресурс] // umsep.ru
6. Статистика үлкен саясат құралы ретінде [электрондық ресурс] // tsargrad.tv

Особенности анализа и оценки кредитоспособности организации

А.В. Батаев¹, Шакирова Г.А.²

¹студент 4-го курса образовательной программы «Учет и аудит»

²м.э.н., ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета и аудита
Bataev_arsan@gmail.com, gulia72.kargu@mail.ru

^{1,2}Қарагандинский университет имени академика Е.А. Букетова, г. Караганда

Аннотация: В условиях рыночной экономики кредитование является одним из основных источников финансирования деятельности организаций. Для кредитора, будь то банк, инвестиционная компания или другая организация, предоставление кредита всегда сопряжено с риском невозврата средств. Поэтому тщательный анализ и оценка кредитоспособности потенциального заемщика приобретают первостепенное значение.

Ключевые слова: анализ, оценка, кредитоспособность

Кредитоспособность организации – это ее способность полностью и своевременно выполнять свои финансовые обязательства перед кредиторами. Оценка кредитоспособности представляет собой сложный многоступенчатый процесс, включающий в себя анализ как количественных, так и качественных факторов, характеризующих деятельность организации.

Процесс оценки кредитоспособности можно условно разделить на несколько этапов. На первом этапе осуществляется сбор информации о заемщике. Кредитор стремится получить максимально полную информацию о деятельности организации, ее финансовом состоянии, управленческой структуре, конкурентных позициях и перспективах развития. Источниками информации могут быть: финансовая отчетность (баланс, отчет о прибылях и убытках, отчет о движении денежных средств), учредительные документы (устав, свидетельство о регистрации), кредитная история (информация о предыдущих кредитах), данные о